

Ravimijäätmed – kuidas ja kuhu viia?

Ravimid on tänapäeva inimese elus olulisel kohal. Samas peab olema olulisel kohal ka inimeste teadlikkus sellest, mida teha nende ravimitega, mida enam vaja ei lähe.

14

R A V I M I J Ä Ä T M E D

Ly Rootslane

Eesti Proviisorapteekide Liidu
juhatuse liige

Inimene, kes ei ole elus ühtegi ravimit kasutanud, on suur erand. Esimesed ravimid antakse meile sageli juba sünnitusmajas ning elu jooksul kasutame neid nii ägedate haiguste puhul lühiajaliselt kui ka krooniliste haiguste raviks pikema aja vältel. Seega tunduvad ravimid sageli nagu tavaline tarbekaup, justkui toit, jook või kosmeetika, mida kasutatakse vajadusel ja mille ülejääk visatakse lihtsalt olmeprügisse. Ka siis, kui ravimite kõlblikkuse aeg on ületatud, visatakse need ära, aga enamasti ikka olmeprügisse.

Apteekritena me teame, et kõiki kõlbmatuid ravimeid tuleks käidelda ohtlike jäätmetena. Ohtlikke jäätmeid võtavad vastu jäätmejaamad, kuid ravimite puhul on seadusandja teinud erandi ja ka apteekidel on

kohustus ravimijäätmeid elanikelt tasuta vastu võtta.

Tuleb tõdeda, et inimeste keskonnateadlikkus on viimastel aastatel paranenud ning üha rohkem ravimeid jõuabki apteekidesse tagasi, kuid see on suurendanud apteekide kulusid. Eesti Proviisorapteekide Liidu andmetel on ravimijäätmete käitlemise kulud viimase kolme aastaga mitmekordistunud ja ulatuvad suuremates apteekides juba tuhandetesse eurodesse aastas.

Teema on väga aktuaalne ning apteekritena oleme valmis otsima lahendusi, et tagada ohtlike ravimijäätmete kogumine ja nende jõudmine õigesse käitluskohas. Rahvusvaheliselt tegutsevad apteegid ravimijäätmete kogumisega kas vabatahtlikult või seadusest tulenevalt. Levinud praktika on, et ravimijäätmed viib apteekidest ära kas kohalik omavalitsus või kaetakse käitlemise kulud tootjavastutuse süsteemi kaudu, kus vastutajaks on ravimootja – nii nagu näiteks patareide kogumismudeli puhul. Eestis pole kumbki süsteem praegu toetust leidnud: kohalikel omavalitsustel ei ole selleks eraldatud rahalisi vahendeid ning enamik Eestis müüdavatest ravimitest on imporditud, mistõttu kohapealse tootjavastutuse rakendamine on keeruline. Näiteks Soomes toimib süsteem, kus ravimijäätmeid kogub apteek ja nende äraveo ning käitlemise korraldab omavalitsus. Statistika kohaselt jõuab seal tagasi

kogumispunktidest ligikaudu 96% ravimite ülejääkidest. Eestis on ravimijäätmete sorteerimise süsteem veel arenemisjärgus.

Eelmisel aastal arutasime ravimijäätmete teemat Müksatonil koos Sotsiaal- ja Kliimaministeeriumi, Ravimiameti, Tartu linnavalitsuse ja RagnSelli inimestega. Müksaton on häktoni-laadne formaat, kus interdistsiplinaarsed tiimid otsivad probleemidele inimekätumist arvestavaid lahendusi. Toeks on mentorid ja eksperdid eri valdkondadest. Eesmärk oli leida, millised on võimalused ja valikud käitumise toetamiseks, vaadata üle, millised on maailmas järele proovitud lähenemised, nendest inspiratsiooni saada ja siis koos käitumisteadlastega mõelda välja ning arendada uusi ning nutikaid lahendusi.

Viisime läbi intervjuusid ravimikasutajatega ning saime kinnitust, et inimesed ei tea ravimijäätmete ohtlikkusest. Nad ei tea, et neid tuleks kindlasti eraldi koguda ning viia jäätmekäitluseks apteeki või jäätmejaama. Lisaks ei teata alati ka seda, mis siis ikkagi on ravim ja mis mitte. Tublimad jäätmekogujad toovad apteeki ka loodustooted, toidulisandeid ja kosmeetikat. Ka katkised kraadiklaasid ja vererõhu mõõtmise masinad leiavad sageli tee apteeki.

Müksaton andis tõuke mitmele tõdemusele, neist ühe tulemusena otsustasime inimestele selgitada, et ravimijäätmed on ohtlikud ja neid ei

FOTO: MARIANN HENDRIKSON, EKA

Selline näeb välja EKA disainitud ravimijätmete konteineri prototüüp.

tohi visata olmeprügisse. Sel kevadel koostas Raviamiet vastavad infomaterjalid ning viis läbi kampaania, mis just seda teemat selgitas. Ka apteegid toetasid algatust oma digiekraanidel ja sotsiaalmeedia kanalites.

Teine mõte oli lihtsustada ravimijätmete sorteerimist apteegis. Ohtlikuks ravimijätmeteks loetakse vaid ravimeid nende vahetus pakendis. Ravimi välispakend, st pappkarp ja infoleht, mis pakendis on, ei ole ohtlikud ja neid võib julgelt visata paberi ja papi hulka. Loodustooted ja toidulisandid, mis näevad sageli küll ravimi moodi välja ja mida saab ka apteegist osta, ei ole samuti ravimijätmed. Neis ei sisaldu toimeaineid, mis võiksid olla keskkonnale ohtlikud. Seega võib neid visata olmeprügisse, samuti ka kostmeetikatooteid. Lähtusime siin soomlaste kogemusest, sest neil on apteekides olemas spetsiaalsed konteinerid. Ka Eesti õigusruum lubab selliseid konteinerid apteeki paigaldada.

Sotsiaalministeerium kuulutas välja hanke, mille eesmärk oli disainida ja toota sellised ravimijätmete konteinerid, mis aitaks inimesel apteeki toodud jätmete seast välja selekteerida vaid ravimid, mida apteek siis edasi käitleb. Hanke võitis Eesti Kunstiakadeemia, kes kevade jooksul koostöös apteekritega disainis kaks eri suurusega konteinerit, mis võimaldavad eraldi koguda ravimijätmed, papi ja paberi ning

ka teravad ja torkivad jätmed. Paberi ja papi saab apteek ise ära visata vastavasse prügikonteinerisse. Ravimijätmed kogutakse eraldi kilekotti, millele tuleb jäätmekäitleja apteeki järele. Teravate ja torkivate jätmete jaoks on konteineris eraldi ava, mille all on kollasest plastist spetsiaalne konteiner. Ka selle äraveoks ja jätmete hävitamiseks tuleb kutsuda spetsiaalset litsentsi omav ettevõte.

Pilootprojekt, mille eesmärk on välja selgitada, kas loodud konteinerid aitavad ravimijätmeid inimestel paremini sorteerida, algab 15. septembril Pärnus. Oma osalemist projektis kinnitasid kõik 19 Pärnu apteeki. Samuti on apteegid valinud välja kahest EKA disainitud konteinerist endale sobilikku, mis nende apteegiruumidesse mahub.

Pilootprojektiks on oma abikäe ulatanud Pärnu linn ja RagnSells, kes koguvad apteekidest kokku sinna toodud ravimijätmed ning tasu-

Maarjo Mändmaa

Sotsiaalministeeriumi kantsler

„Teistsuguse väljanägemisega jäätmemahutid tõmbavad kindlasti inimeste tähelepanu ja pakuvad jutuainest. See on hea viis apteekritel tõsta inimeste teadlikkust ja oskust ravimeid muust prügist eraldi sorteerida. Nii saavad ravimid ohtlike ja kalliste jäätmetena oma õige paiga selleks ette nähtud mahutis ning pakendid oma konteineris, sealjuures on keskkond hoitud ja apteekide kulud jäätmekäitlusele madalad.“

vad ka nende jätmete utiliseerimise eest. Konteinerid jäävad apteekidesse kaheks kuuks. Seejärel saab apteek valida, kas soovib jätta konteineri endale või mitte. Eks see sõltub sellest, kui võrd konteiner oma eesmärki täidab.

Pilootprojekti lõpus on plaanis Tallinna Tervishoiu Kõrgkooli tudengite abiga kogutud ravimijätmeid analüüsida. Ikka selleks, et aru saada, kas need konteinerid töötavad ja ravimijätmete hulgas on vaid ravimid. Samuti eeldame, et kogused, mida apteek peab utiliseerima, vähenevad. Paber, pakend, toidulisandid, kosmeetika jms ei peaks jõudma edaspidi apteeki.

Apteekide jaoks on see pilootprojekt samm edasi – kuigi kõikidele küsimustele ei pruugi korraga vastust leida, on oluline alustada. Oleme valmis kaasa lööma ja panustama lahenduste leidmisesse, mis toetavad nii keskkonda kui ka apteekide tööd. 🌱